

**ONLAYN BUDJET TUZISH: RAQAMLI QURILMALAR ORQALI
SHAXSIY MOLİYANI BOSHQARISH**

*Namangan davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti
Moliya sohasida boshqaruv yo`nalishi 2- bosqich talabasi*

Nasrullayev Omonulloxon Nodirjon o`g`li

E-mail: omonulloxon0408@gmail.com

Tel: +998949874707

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy raqamli qurilmalar va onlayn vositalar orqali shaxsiy moliyaviy boshqaruvni yaratish, takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Ayniqsa, onlayn budjet tuzish amaliyotlari, mobil ilovalar, veb-platformalar va sun'iy intellekt asosidagi moliyaviy yordamchi dasturlar orqali xarajatlar va daromadlarni nazorat qilishning samarali jihatlari ushbu maqolada batafsil yoritilgan. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar yordamida moliyaviy savodxonlikni oshirish, moliyaviy intizomni shakllantirish va qaror qabul qilish jarayonlarini soddalashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, insonlar orasida onlayn budjetlashtirish vositalaridan foydalanish darajasi hamda ularning moliyaviy barqarorlikka ta'siri statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. Maqola yakunida shaxsiy moliyani raqamli asosda boshqarish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

**СОСТАВЛЕНИЕ БЮДЖЕТА ОНЛАЙН: УПРАВЛЕНИЕ
ЛИЧНЫМИ ФИНАНСАМИ С ПОМОЩЬЮ ЦИФРОВЫХ УСТРОЙСТВ**

Аннотация. В данной статье анализируются вопросы создания, совершенствования управления личными финансами с помощью современных цифровых устройств и онлайн-инструментов. В этой статье подробно описаны особенно эффективные аспекты управления расходами и доходами с помощью методов онлайн-составления бюджета, мобильных приложений, веб-платформ и финансовых утилит на основе искусственного интеллекта. В исследовании рассматриваются возможности повышения финансовой

грамотности, формирования финансовой дисциплины и упрощения процессов принятия решений с помощью цифровых технологий. Он также анализирует уровень использования инструментов онлайн-составления бюджета среди людей, а также их влияние на финансовую стабильность на основе статистических данных. В конце статьи даны практические рекомендации по управлению личными финансами на цифровой основе.

ONLINE BUDGETING: PERSONAL FINANCE MANAGEMENT THROUGH DIGITAL DEVICES

Abstract. This article will analyze the issues of creating and improving personal financial management through modern digital devices and online tools. Particularly effective aspects of cost and Income control through online budgeting practices, mobile applications, web platforms, and artificial intelligence-based financial aid applications are covered in detail in this article. The study examines the possibilities of increasing financial literacy, shaping financial discipline and simplifying decision-making processes using digital technologies. Also, the level of use of online budgeting tools among people and their impact on financial stability are analyzed on the basis of statistical data. At the end of the article, practical recommendations are given on the management of personal finance on a digital basis.

Kalit so`zlar: onlayn budjet, raqamli qurilmalar, shaxsiy moliya, moliyaviy boshqaruv, mobil ilovalar, moliyaviy savodxonlik.

KIRISH

Hozirgi kundagi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari moliyaviy boshqaruv sohasiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, shaxsiy moliyani samarali boshqarish masalasi bugungi kunda dolzarb mavzulardan biriga aylanmoqda. Ammo internet texnologiyalari, mobil ilovalar, bulutli xizmatlar va sun'iy intellekt asosida yaratilgan moliyaviy dasturlar yordamida foydalanuvchilar o'z budjetlarini osongina rejalashtirib, daromad va xarajatlar ustidan to'liq nazorat o'rnatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Mazkur tadqiqotlar natijasida shuni ko'rish mumkinki, onlayn budjet tuzish orqali nafaqat insonlarda

moliyaviy intizom shakllanadi, balki ortiqcha xarajatlar kamayib, jamg'arma salohiyati ham ortib boradi. Hozirgi kunda **YNAB (You Need a Budget)**, **Mint**, **PocketGuard**, **Goodbudget** kabi dasturlar dunyo bo'ylab millionlab foydalanuvchilar tomonidan qo'llanilmoqda. Ushbu ilovalar foydalanuvchilarga real vaqt rejimida moliyaviy holatlarini kuzatish, to'lovlarni rejalashtirish va maqsadli jamg'armalarni tashkil etish imkonini bermoqda.

Ushbu maqolada onlayn budjet tuzishning zamonaviy vositalari, ularning afzalliklari, amaliy qo'llanilishi hamda shaxsiy moliyani raqamli asosda boshqarish bo'yicha tavsiyalar tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida xalqaro tajriba, statistik ma'lumotlar va foydalanuvchilarning amaliy holatlari asosida ilmiy xulosa chiqariladi.

Metodlar. Ushbu ilmiy tadqiqotda onlayn budjet tuzish va raqamli qurilmalar orqali shaxsiy moliyani boshqarishning afzalliklari, qulayliklari, shaxsiy mablag'ni nazorat qilishning amaliy va nazariy asoslarini o'rganishda quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlardan ya'ni tahliliy, taqqoslama, statistik tahlil metodlari orqali mazkur maqola yoritildi.

Natijalar. Ushbu maqolaning taqqidiot jarayomida onlayn budjet, shaxsiy moliya, moliyaviy boshqaruv, budjet tuzish bilan bog'liq mobil ilova sun'iy intellekt va shu turdagi texnologiyalar bilan tanishib chiqamiz.

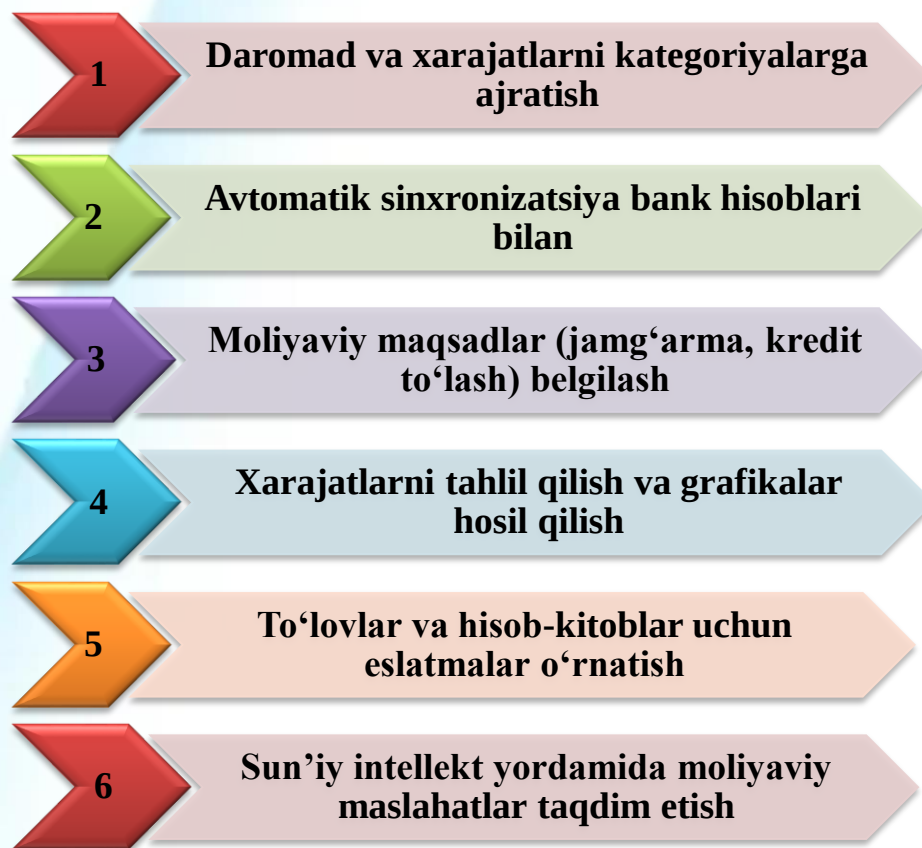
Onlayn budjet nima va u qanday funksiyalardan iborat?

Onlayn budjet – bu shaxsiy moliyaviy boshqaruv jarayonida zamonaviy texnologiyalar yordamida daromad va xarajatlarni kuzatish, rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil qilish imkonini beruvchi **internetga ulangan raqamli platformalar yoki mobil ilovalarga asoslangan byudjet tizimidir**. Ushbu tizim foydalanuvchiga moliyaviy maqsadlarni belgilash, ularni real vaqt rejimida monitoring qilish va ortiqcha xarajatlarni kamaytirish orqali barqaror moliyaviy hayot kechirishda yordam beradi.¹

Onlayn budjet quyidagi funktsialarni amalga oshiradi:

¹ OECD. *Digital Financial Literacy and Budgeting Tools*

<https://www.oecd.org/finance/financial-education/digital-financial-literacy.htm>

1-rasm. Onlayn budjet funktsiyalari.

(Muallif tomonidan ishlab chiqilgan)

Shaxsiy moliya nima?

Shaxsiy moliya – bu alohida shaxs yoki oila tomonidan moliyaviy resurslarni boshqarish jarayoni bo'lib, u **daromadlarni olish, sarflash, tejash, sarmoya kiritish va qarzlarni boshqarish** kabi faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Shaxsiy moliyaning asosiy maqsadi – moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, moliyaviy xavflarni kamaytirish va uzoq muddatli moliyaviy maqsadlarga erishishdir.²

Moliyaviy boshqaruv nima?

Moliyaviy boshqaruv – bu korxona, tashkilot yoki shaxsiy moliyaviy faoliyatni strategik tarzda rejalashtirish, nazorat qilish va boshqarish tizimidir. U moliyaviy resurslarni jalb qilish, ulardan foydalanish, rentabellikni oshirish va barqaror moliyaviy holatni ta'minlashga qaratilgan qarorlar qabul qilishni o'z ichiga oladi.³

² Investopedia, *Personal Finance Definition*

<https://www.investopedia.com/terms/p/personalfinance.asp>

³ Brigham, E.F., & Ehrhardt, M.C. (2016). *Financial Management: Theory and Practice*

<https://www.cengage.com>

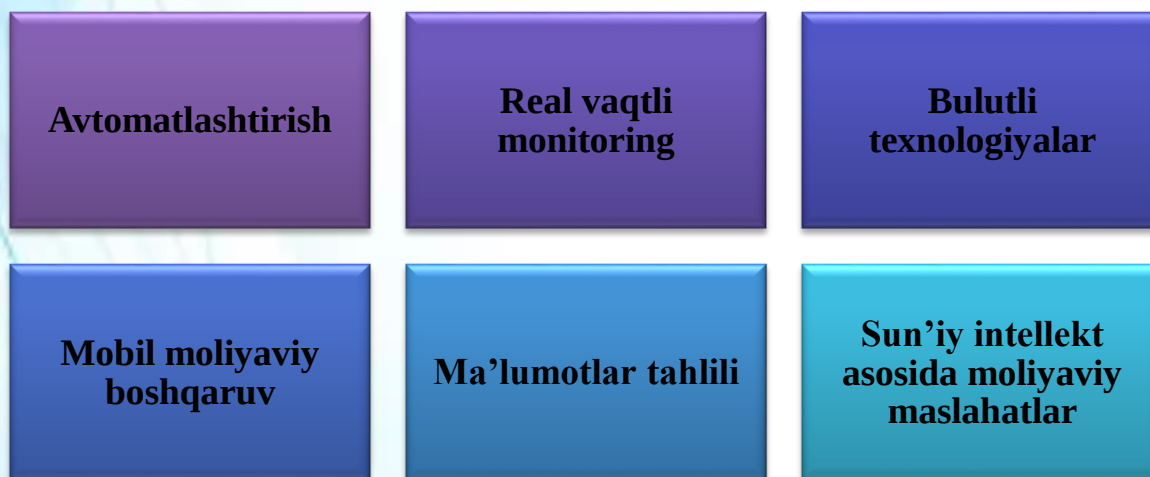
Shaxsiy moliyaviy boshqaruv nima?

Shaxsiy moliyaviy boshqaruv – bu alohida inson yoki oila tomonidan mavjud moliyaviy resurslarni (daromad, jamg‘arma, sarmoya, qarzlar) oqilona boshqarish, moliyaviy xavfsizlikni ta’minlash, kelajakdagi moliyaviy maqsadlarga erishish va moliyaviy risklarni kamaytirish jarayonidir. Bu jarayon rejalashtirish, nazorat, tahlil, qaror qabul qilish va moliyaviy odatlarni shakllantirish bosqichlarini o‘z ichiga oladi.⁴

Raqamli moliyaviy boshqaruv nima?

Raqamli moliyaviy boshqaruv – bu sun‘iy intellekt, raqamli texnologiyalar, ma’lumotlar tahlili (data analytics), bulutli texnologiyalar, mobil ilovalar, va boshqa raqamli vositalar yordamida shaxsiy yoki tashkilot moliyasini samarali rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil qilish jarayonidir.⁵

Raqamli moliyaviy boshqaruvning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

2-rasm. Raqamli moliyaviy boshqaruvning xususiyatlari.

(Muallif tomonidan ishlab chiqilgan)

⁴ OECD (2020), Financial Literacy and Personal Financial Management
<https://www.oecd.org/finance/financial-education/>

⁵ McKinsey & Company (2023), The Digital Future of Finance
<https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/the-future-of-digital-finance>

◆ **Avtomatlashtirish** bu – moliyaviy jarayonlarni inson aralashuvisiz avtomatik bajarishga imkon beruvchi texnologik yechimdir. Masalan, doimiy to‘lovlar (ijara, kredit, soliq) avtomatik ravishda belgilangan muddatda amalga oshiriladi. Bu jarayon inson xatolarini kamaytiradi va vaqtni tejaydi. **Misol:** Onlayn budget ilovasi o‘zi xarajatlarni kategoriya bo‘yicha ajratib chiqadi va hisobot tayyorlaydi.

◆ **Real vaqtli monitoring.** Bu xususiyat foydalanuvchiga moliyaviy harakatlarni (daromad, xarajat, balans) **bir zumda**, ya’ni real vaqt rejimida ko‘rish imkonini beradi. Har bir tranzaksiya darhol aks ettiriladi, bu esa moliyaviy holat ustidan to‘liq nazoratni ta’minlaydi. **Misol:** Bank ilovasiga tushgan pul yoki sarflangan mablag‘ to‘g‘risida darhol bildirishnoma yuboriladi.

◆ **Bulutli texnologiyalar** bu – foydalanuvchining moliyaviy ma’lumotlari internet orqali xavfsiz serverlarda saqlanishi va istalgan qurilmadan ularga kirish imkonini beradigan tizimdir. Bu ma’lumotlarning yo‘qolish xavfini kamaytiradi va mobil ishlash imkoniyatini yaratadi. **Misol: Google Sheets, QuickBooks Online** yoki **Mint** ilovasi kabi xizmatlar bulutli asosda ishlaydi.

◆ **Mobil moliyaviy boshqaruv** bu – foydalanuvchining smartfon, planshet kabi mobil qurilmalar orqali o‘z moliyasini boshqarishidir. Mobil ilovalar yordamida har qanday vaqtda balans tekshiriladi, to‘lovlar amalga oshiriladi va byudjet tuziladi. **Misol: Kapitalbank** yoki **Apelsin** ilovasidan foydalanib, foydalanuvchi nafaqat to‘lov qiladi, balki oylik byudjetni ham rejalashtiradi.

◆ **Moliyaviy ma’lumotlar tahlili** bu – katta hajmdagi moliyaviy ma’lumotlarni yig‘ish, guruhlash, tahlil qilish va ulardan foydali xulosalar chiqarish jarayonidir. Tahlil orqali foydalanuvchi ortiqcha xarajatlarini aniqlashi, tejamkorlik strategiyasini tuzishi mumkin. **Misol:** Ilova sizga qaysi oylik xarajatlar ortganini grafik ko‘rinishda ko‘rsatadi.

◆ **Sun'iy intellekt asosidagi moliyaviy maslahatlar** AI texnologiyalari foydalanuvchining xarajat odatlarini o'rganadi, ma'lumotlarga asoslangan holda unga budget rejalari, sarmoya tavsiyalari yoki tejash yo'llari haqida shaxsiylashtirilgan maslahatlar beradi. **Misol:** AI sizning o'tgan 3 oylik xarajatlaringizga qarab avtomatik budget rejasini taklif qiladi.

XULOSA.

Zamonaviy texnologiyalar jadal rivojlanib borar ekan, shaxsiy moliyani boshqarish jarayoni ham tubdan o'zgarmoqda. An'anaviy budget yuritish uslublari o'rnini asta-sekin **onlayn budget tuzish tizimlari** egallab bormoqda. Bugungi kunda mobil ilovalar, bulutli xizmatlar, sun'iy intellektga asoslangan algoritmlar orqali foydalanuvchilar o'z daromad va xarajatlarni aniq, qulay va tez tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli qurilmalar yordamida moliyani boshqarish nafaqat vaqt va mablag' tejatlashini, balki moliyaviy intizomni mustahkamlash, tejash odatlarini shakllantirish va moliyaviy barqarorlikka erishishga xizmat qiladi. Misol uchun, **Mint, YNAB (You Need A Budget), PocketGuard, Spendee, va Monese** kabi mashhur budget ilovalari foydalanuvchilarga to'lovlarni avtomatik kuzatish, xarajat kategoriyalarini tahlil qilish, oldindan belgilangan moliyaviy maqsadlarga qarab budget tuzish va ogohlantirishlar olish imkonini bermoqda.

Shuningdek, **raqamli budjetlash vositalari** ko'pincha foydalanuvchilarning moliyaviy savodxonligini oshirishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Bu ilovalarda interaktiv grafikalar, xarajat tahlillari, real vaqtli xabarlar va sun'iy intellekt asosidagi tavsiyalar mavjud bo'lib, ular shaxsiy moliyaviy qarorlarni ongli ravishda qabul qilishga yordam bermoqda. Xulosa qilib aytganda, onlayn budget tuzish – bu nafaqat raqamli qulaylik, balki zamonaviy shaxsiy moliya boshqaruvining ajralmas qismiga aylangan vositadir. U foydalanuvchilarga o'z moliyaviy holatini aniq nazorat qilish, kelajakdagi moliyaviy maqsadlarni rejalashtirish va moliyaviy barqarorlikka erishishda keng imkoniyatlar

yaratmoqda. Bu esa moliyaviy savodxonlikni oshirish, raqamli texnologiyalardan ongli ravishda foydalanish va maxfiylikni ta'minlash uchun muhim ahamiyat bo'lib kasb etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. **OECD (2022)** – *Digital Financial Literacy and Budgeting Tools Report*. Ushbu hisobot raqamli moliyaviy vositalarning samaradorligini va moliyaviy savodxonlikdagi rolini chuqur tahlil qiladi. <https://www.oecd.org>
2. **Statista (2023)** – *Global Budget App Usage Statistics*. Jahonda eng ko'p yuklab olingan byudjet ilovalari va foydalanuvchilarning afzalliklari haqida ma'lumot beradi. <https://www.statista.com>
3. **McKinsey Digital (2022)** – *The Rise of AI in Personal Finance*. Shaxsiy moliyani boshqarishda sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan tahlil vositalari haqida batafsil izohlar berilgan. <https://www.mckinsey.com>
4. **World Bank (2023)** – *Global Financial Inclusion and Digitalization Report*. Raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanish va ularning shaxsiy moliyaga ta'siri yoritilgan. <https://www.worldbank.org>
5. **O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2024)** – *Aholining raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishi holati bo'yicha hisobot*. Mahalliy kontekstda talabalar va aholi orasida raqamli moliyaviy vositalarning qo'llanilishi haqida ma'lumot beradi. <https://www.cbu.uz>
6. **Investopedia**, *Personal Finance Definition*. <https://www.investopedia.com/terms/p/personalfinance.asp>
7. **Brigham, E.F., & Ehrhardt, M.C. (2016)**. *Financial Management: Theory and Practice* <https://www.cengage.com>